

2. Єременко В.И. Антимонопольное законодательство зарубежных стран / В.И. Єременко // Государство и право. – 1995. – № 9. – С. 100-111.
3. Базилевич В. Роздержавлення природних монопольних структур в Україні / В. Базилевич, Г. Филук // Економіка України. – 2001. – № 6. – С. 35-42.
4. Никеров Г.И. Антитрестовское регулирование: монополии и конкуренция / Г.И. Никеров // Экономика, политика, идеология. – 1990. – № 3. – С. 92-98.
5. Захарін С. Оптимізація форм і методів державного регулювання іноземного інвестування / С. Захарін // Економіка України. – 2001. – № 8. – С. 40-44.

Августин Р.Р., Саприка О.Б., Галазюк Н.М. Государственная регуляция естественных монополий: суть, задание и методы

Обоснована об'єктивна потреба державної регуляції діяльності естественного монополіста. Определены суть, формы и методы такой регуляции. Рассмотрена эволюция идей теории государственной антимонопольной регуляции экономики. Охарактеризованы действующие методики регуляции монополизма в Украине и мире. Установлено, что основной целью государственной регуляции естественных монополий является збалансування інтересов государства, предприятий, работников, гарантирования способности естественного монополіста обеспечить рост собственного капитала, выполнить обязательство перед бюджетом, профинансировать инвестиции.

Ключевые слова: монополизм, естественная монополия, государственная регуляция естественных монополий, регулятивная политика, принцип государственного администрирования, "справедливая цена", теории государственной антимонопольной регуляции.

Avgustin R.R., Saprika O.B., Galazyuk N.M. Government control of natural monopolies: essence, task and methods

Grounded objective necessity of government control of activity of natural monopolist. Certainly essence, forms and methods of such adjusting. The evolution of ideas of theory of government antimonopoly control of economy is considered. The operating methods of adjusting of monopolism are described in Ukraine and world.

Keywords: monopolism, natural monopoly, government control of natural monopolies, principle of state administration, "just price", theories of government antimonopoly control.

УДК 330.322+330.142

Доц. В.І. Блонська, канд. екон. наук;
магістрант Ю.Й. Гуляк – Львівська КА

**УДОСКОНАЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ
ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЕКТАМИ ПІДПРИЄМСТВ У СФЕРІ
ТОРГІВЛІ**

Визначено основні завдання та принципи оцінювання ефективності інвестиційних проектів. Охарактеризовано основні етапи реалізації інвестиційного проекту. Запропоновано шляхи вдосконалення обґрунтування доцільності інвестування у сфері торгівлі. Встановлено, що інвестиції у підприємства роздрібної торгівлі для розширення роздрібної торговельної мережі мають вирішити проблеми створення такої інфраструктури, яка дасть змогу підвищити рівень і якість життя населення, а також сприятиме розвитку, пов'язаних із торгівлею секторів економіки, оптимізації структури споживання товарів і послуг, підвищенню ефективності суспільного виробництва.

Стратегія економічного зростання та інтеграції України до світового економічного простору передбачає забезпечення конкурентоспроможного рівня розвитку підприємств усіх галузей економіки, особливо підприємств торгівлі, які є найбільш наближеними до споживача і задовольняють попит

на різноманітні товари та послуги. В умовах ринкових перетворень принципово змінюється інвестиційна політика торговельних підприємств: відбувається перехід від макро- до мікроструктурного рівня інвестування; від вільного нерегульованого розвитку окремих торговельних одиниць до узгодженої діяльності органів місцевого самоврядування та підприємств із формування роздрібної торговельної мережі [8, с. 3].

Дослідження теоретичних і практичних проблем розвитку торгівлі, формування роздрібної торговельної мережі та інвестиційних процесів відображено у працях вітчизняних та зарубіжних вчених: А. Амоші, І. Бланка, М. Виноградського, Г. Губерної, Б. Данилишина, В. Карсекіна, М. Крейніної, О. Носової, В. Пили, Д. Стеценка, О. Тридіда, І. Школи, А. Гранберга, О. Донічева, Х. Армстронга, М. Дайламі, Л. Ларуша та ін.

Незважаючи на високий науковий рівень та глибину теоретичних і прикладних досліджень окремих напрямів та чинників галузевих і регіональних економічних процесів, питання інвестиційної діяльності підприємств торгівлі потребують додаткового дослідження та науково-методичного обґрунтування, зокрема, зокрема це стосується проблем узгодженості інтересів населення, держави та підприємств, форм інвестування та механізмів управління роздрібною торговельною мережею.

Важливою умовою підвищення ефективності інвестиційної діяльності підприємств у сучасних ринкових умовах господарювання є прийняття рішення щодо доцільності вкладення інвестиційних коштів, що базуються на їхньому обґрунтуванні з використанням економіко-математичних моделей та застосуванні сучасних методів оцінювання ефективності інвестиційних проектів.

Дослідження теми з оцінювання ефективності інвестиційних проектів започаткували зарубіжні вчені. Наприклад, Г.Й. Грейсон розглянув використання так званого методу аналізу чутливості, натомість А.А. Робічек та С.К. Майєрс визначили концептуальні проблеми використання методів ризик-прискореного коефіцієнта дисконтування. Застосування алгоритму прийняття інвестиційних рішень дослідив Й.Ф. Магі. Однак, останнім часом дослідження збільшувалося насамперед у напрямі вдосконалення математичного апарату оцінки ризику, яке взагалі дуже важко сприймають практики. Зпоміж таких авторів, котрі присвячували свої дослідження темам практичного використання і надійності розрахунків бюджету проекту, можна назвати Г.А. Сіка. Серед українських науковців потрібно відзначити В.В. Вітлінського, С.Д. Супруна, Л.І. Губанову, М.О. Скоромника та інші [1, с. 52].

Процес інвестування розвитку підприємств роздрібної торговельної мережі потребує застосування механізму ефективного територіально-галузевого управління, спрямованого на відтворення структури соціально-економічної системи регіону, окремих секторів і галузей економіки, внутрішніх і зовнішніх взаємозв'язків її елементів під впливом конкретних суспільних закономірностей. Якісний потенціал місцевої торгівлі, як виробника торговельних послуг, визначається здатністю цієї сукупності торговельних підприємств задовольняти сукупні потреби покупців певної території та забезпечувати конкурентоспроможність підприємств торгівлі на тривалий період [8, с. 8].

Постановка завдання з розроблення економічного механізму забезпечення надійності інвестиційних проектів торговельного підприємства спричинена нагальністю вирішення проблем, пов'язаних з браком стійкості й надійності підприємств різних галузей через ризики інвестування й потребою забезпечення менеджерів методиками обліку, аналізу та управління інвестиційними характеристиками, що має важливе значення на сучасному етапі розвитку України.

Для прийняття ефективних рішень у сфері регулювання інвестиційної діяльності потрібно системно та цілеспрямовано відстежувати стан інформаційного поля, включаючи такі його основні напрямки: аналіз розвитку економіки; діагностика фінансового стану підприємства; оцінка ефективності інвестування. Концепцію регулювання інвестиційної діяльності, що є сукупністю блок-компонентів єдиної цілісної системи і забезпечує досягнення ефекту синергії у вирішенні завдань підвищення інноваційної активності підприємств, наведено на рис.

Рис. Концепція управління інвестиційною діяльністю торговельного підприємства [9, с. 6]

Вирішення складних соціально-економічних проблем підвищення якості торговельного обслуговування населення, формування локальних споживчих ринків, розвиток сучасної роздрібної торговельної мережі – всі ці завдання можливі за умов істотної активізації інвестиційної діяльності торговельних підприємств на принципах поєднання ринкового та регульованого управління, що зумовило актуальність дослідження чинників, що впливають на інвестиційну діяльність торговельного підприємства та визначення основних напрямів підвищення ефективності управління його інвестиційною політикою.

Варто зазначити, що внаслідок дії світової фінансової кризи, а також внутрішніх негараздів у сфері економіки України характерним є відтік інвестиційного капіталу та погіршення інвестиційного клімату, що характерне для усіх галузей економіки, зокрема і підприємств торгівлі.

Для виявлення основних тенденцій щодо освоєння інвестицій в основний капітал на підприємствах у сфері торгівлі України за період 2004-2008 рр. розглянемо аналітичну табл.

**Табл. Інвестиції в основний капітал у сфері торгівлі за період 2004-2008 рр.
[10, с. 211]**

Напрямки інвестування	Роки:					Динаміка, %	
	2004	2005	2006	2007	2008	2008 до 2004 р.	2008 до 2007 р.
Всього, млн грн	75714	93096	125254	188486	233081	123,66	3,1 р.
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку, млн грн	5322	7614	11655	17778	24695	138,91	4,6 р.
в тому числі: торгівля автомобілями та мотоциклами, їх технічне обслуговування та ремонт, млн грн	671	1136	1970	2560	3291	128,55	4,9 р.
оптова торгівля і посередництво в оптовій торгівлі, млн грн	3178	3922	5384	7586	11654	153,63	3,7 р.
роздрібна торгівля; ремонт побутових виробів та предметів особистого вжитку, млн грн	1473	2556	4301	7632	9750	127,75	6,6 р.

З показників табл. ми бачимо позитивну динаміку зростання обсягу інвестицій в основний капітал за період 2004-2008 рр. Водночас, за даними Держкомстату України [12], за 2009 р. обсяг капітальних інвестицій значно знизився, що відбулося внаслідок погіршення інвестиційного клімату в умовах фінансової кризи. Так, за період січень – вересень 2009 р. було вкладено інвестицій в основний капітал на суму 86955,6 млн грн, натомість за аналогічних період 2008 р. обсяг інвестицій в основний капітал становив 136971,4 млн грн.

Отже, ефективність запровадження інвестиційних проектів нерозривно пов'язано із здійсненням всебічного аналізу та обґрунтування управлінських рішень, системного оцінювання економічних переваг і життєздатності проекту, застосування основних способів зіставлення витрат та переваг проекту, а також визначення найбільш оптимального інвестиційного проекту на основі зіставлення його альтернативних варіантів.

Основним завданням оцінювання ефективності інвестиційного проекту є встановлення його цінності, яка визначається різницею позитивних результатів та негативних наслідків. Важливим етапом економічної роботи при цьому є з'ясування витрат на проект і визначення результатів із різних позицій: інтересів акціонерів (власників); організацій, які беруть участь у реалізації інвестиційного проекту; зовнішнього середовища, в якому реалізується проект; економіки загалом.

Доцільність та обґрунтування інвестиційного проекту потрібно здійснювати за такими основними критеріями: технічна здійснюваність проекту; екологічна доцільність; фінансова доцільність (оцінювання потрібного обсягу інвестицій та віддачі); інституціональна допустимість; оцінка альтернатив проекту; оцінка ризику й невизначеності зовнішнього середовища.

Визначення цінності інвестиційного проекту порівняно з іншими проектами, а також аналіз фінансової привабливості проекту за умов обмеженості ресурсів потребує дотримання загальних правил їхнього оцінювання та порівняння. Вибір конкретного критерію для прийняття рішення про фінансову чи економічну доцільність проекту від різних чинників: ринкова перспектива, існування обмежень на ресурси для фінансування проекту, коливання чистих потоків фінансових ресурсів. Незважаючи на поширеність і популярність деяких критеріїв, аналітик має бути обізнаним з усією багатогранністю правил, щоб обрати таку комбінацію критеріїв, яка є найбільш прийнятною для певного проекту [4, с. 94].

До основних етапів реалізації інвестиційного проекту торговельного підприємства, які потрібно запроваджувати, на наш погляд, варто віднести:

- всебічний аналіз ринкових можливостей підприємства, яке планує залучити інвестиційні ресурси;
- підготовка підприємства до залучення інвестицій, що базується на розробленні його інвестиційної стратегії та позиціонуванні на ринку;
- розроблення інвестиційного проекту у вигляді докладного бізнес-плану;
- практична реалізація бізнес-плану інвестиційного проекту, а саме: пошук потенційних інвесторів і розподіл джерел фінансування інвестиційного проекту, організація виконання інвестиційного проекту та контроль за виконанням основних планових показників проекту.

У сучасних ринкових умовах господарювання джерелом фінансування інвестиційних проектів є не тільки промисловий та торговий капітали, але і позичковий капітал, оскільки він також бере участь у розподілі доданої вартості. Конкретною формою руху позичкового капіталу є кредит, сутність якого полягає в мобілізації тимчасово вільних коштів та їхньому розміщенні [11, с. 40]. Саме тому, вдосконалення обґрунтування доцільності інвестиційного проекту та визначення термінів його окупності є особливо актуальним для сучасних підприємств.

Обґрунтування ефективності інвестиційних рішень має в своїй основі такі принципи:

- оцінка ефективності інвестування базується на зіставленні грошового потоку, що формується під час реалізації заданого проекту зі вкладеннями (ресурсами), які були здійснені у процесі втілення інвестиційного проекту;
- розрахунок інвестиційного капіталу та грошового потоку до єдиного розрахункового року;
- дисконтування грошових потоків за ставками дисконту, що відображають альтернативну вартість капіталу.

Отже, інвестиційні вкладення вважають доцільними, якщо допоміжний грошовий потік від реалізації проекту достатній для повернення початкової суми капітальних вкладень та забезпечення потрібної віддачі на вкладений капітал [4, с. 95].

Для вибору найбільш оптимального інвестиційного проекту потрібно визначити обсяг беззбитковості, розрахувати критерії ефективності проекту та оцінити проектні ризики. Аналіз беззбитковості дає змогу визначити мінімальний обсяг діяльності підприємства, щоб забезпечити покриття витрат підприємства та зменшити ризик інвестора. У розрахунку основних показників ефективності проекту, потрібною умовою економічної доцільності його реалізації є позитивна теперішня вартість, перевищення внутрішньої норми рентабельності над ставкою дисконту проекту, а коефіцієнт вигід/витрат повинен перевищувати одиницю.

Для обґрунтування доцільності інвестування та вибору оптимального інвестиційного проекту потрібним є побудова економіко-математичних моделей та формування узагальненого показника оцінки інвестиційного проекту, що дасть змогу побудувати ефективну систему підтримки прийняття інвестиційних рішень. Обґрунтування доцільності та економічної ефективності інвестиційного проекту потрібно здійснювати у двох напрямках: визначення показників надійності підприємства (коефіцієнт Бівера, "Z-параметри" Альтмана, коефіцієнт фінансового лівериджу, коефіцієнт покриття, коефіцієнт абсолютної ліквідності), а також аналізу доцільності інвестиційного проекту (точка беззбитковості, термін окупності, чиста теперішня вартість, внутрішня норма прибутку, індекс прибутковості).

Під час обґрунтування доцільності інвестиційного проекту особливо важливим етапом роботи є аналіз проектних ризиків і визначення основних методів їхнього зниження. У сучасній економічній літературі та у передовій практиці найпоширенішими методами аналізу ризиків є аналіз чутливості, метод сценаріїв і метод Монте-Карло, які дають змогу виділити найважливіші змінні проекту, визначити їх можливе відхилення і спрогнозувати поведінку цих змінних в умовах невизначеності зовнішнього середовища. До найважливіших методів управління проектними ризиками належать страхування, хеджування і диверсифікація [7, с. 115].

Економічний механізм забезпечення надійності інвестиційних проектів, на наш погляд, потрібно розглядати як систему цілеспрямовано організованих взаємодій між об'єктом (елементами інвестиційного проекту та економічними відносинами в процесі їхнього формування в межах цієї економічної системи та у взаємозв'язку із зовнішнім середовищем) та суб'єктом управління (органами управління проектом, які приймають рішення щодо його надійного функціонування) шляхом реалізації функцій управління із застосуванням комплексу методів, засобів і фінансово-економічних інструментів дослідження і трансформації взаємопов'язаних процесів формування надійності проектів з урахуванням дії на них чисельних чинників внутрішнього і зовнішнього середовища.

Отже, розроблення інвестиційної стратегії розвитку мережі підприємств роздрібно́ї торгівлі має враховувати потребу досягнення таких темпів і якості економічного зростання, які б узгоджували інтереси населення, держави, регіону і підприємств галузі. Інвестиції у підприємства роздрібно́ї торгівлі для розширення роздрібно́ї торговельної мережі мають вирішити проблеми створення такої інфраструктури, яка дасть змогу підвищити рівень

і якість життя населення, а також сприятиме розвитку, пов'язаних із торгівлею секторів економіки, оптимізації структури споживання товарів і послуг, підвищенню ефективності суспільного виробництва.

Література

1. **Азарова А.О.** Оцінка ефективності інвестиційних проектів / А.О. Азарова, Д.М. Бершов // Фінанси України. – 2004. – № 9. – С. 52-57.
2. **Аптекар С.** Оцінка ефективності інвестиційних проектів / С. Аптекар // Економіка України. – 2007. – № 1. – С. 42-49.
3. **Багрова І.В.** Економічний механізм забезпечення надійності інвестиційних проектів: методологічні засади та їх практичне застосування / І.В. Багрова, Т.С. Яковенко // Вісник економічних наук України. – 2009. – № 1(15). – С. 29-33.
4. **Верба В.А.** Проектний аналіз : підручник / Верба В.А., Загородних О.А. – К. : Вид-во "КНЕУ", 2000. – 322 с.
5. **Вовчак О.Д.** Інвестування : навч. посібн. / Вовчак О.Д. – Львів : Вид-во "Новий Світ" – 2000, 2006. – 544 с.
6. **Мороз Л.І.** Проблеми формування та обґрунтування інвестиційної стратегії інноваційного розвитку підприємства / Л.І. Мороз // Вісник Національного університету "Львівська політехніка" : Проблеми економіки та управління. – 2008. – № 628. – С. 587-592.
7. **Москвін С.О.** Проектний аналіз : підручник / С.О. Москвін. – К. : Вид-во "Лібра", 1998. – 368 с.
8. **Ольшанський О.В.** Управління інвестиційною діяльністю підприємств з формування роздрібною торговельною мережі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 "Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)" // Ольшанський О.В. – Харків : Харківський ДУХіТ, 2008. – 19 с.
9. **Салов О.М.** Управління інвестиційним процесом під час формування конкурентних переваг : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 "Економіка, організація і управління підприємствами" // О.М. Салов. – Донецьк : Ін-т економіки промисловості, 2006. – 20 с.
10. **Статистичний щорічник України** за 2008 рік. – К. : Вид-во "Консультант", 2009. – 576 с.
11. **Федоренко В.** Інвестиційне кредитування та кількісна оцінка ризику реалізації проекту / В. Федоренко, О. Мажуга // Економіка України. – 2005. – № 12. – С. 40-46.
12. **Офіційний web-сайт** Державного комітету статистики України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Блонска В.И., Гуляк Ю.Й. Усовершенствование эффективности управления инвестиционными проектами предприятий в сфере торговли

Определены основные задания и принципы оценивания эффективности инвестиционных проектов. Охарактеризованы основные этапы реализации инвестиционного проекта. Предложены пути совершенствования обоснования целесообразности инвестирования в сфере торговли. Установлено, что инвестиции в предприятия розничной торговли для расширения розничной торговой сети должны решить проблемы создания такой инфраструктуры, которая даст возможность повысить уровень и качество жизни населения, а также будет содействовать развитию, связанных с торговлей секторов экономики, оптимизации структуры потребления товаров и услуг, повышению эффективности общественного производства.

Blonska V.I., Gulyak Yu.Yo. Perfection of efficiency of management of investment projects of enterprises is in the field of trade

Certainly basic tasks and principles of evaluation of efficiency of investment projects. Basic implementation of investment project phases are described. The ways of perfection of ground of expedience of investing are offered in the field of trade. It is set that investments in the enterprises of retail business for expansion of retail point-of-sale network must work out the problems of creation of such infrastructure, which will enable to promote a level and quality of life of population, and also will assist development, sectors of economy, optimization of pattern of consumption of commodities and services related

to trade, to the increase of efficiency of public production. Certainly basic tasks and principles of evaluation of efficiency of investment projects. Basic implementation of investment project phases are described. The ways of perfection of ground of expedience of investing are offered in the field of trade. It is set that investments in the enterprises of retail business for expansion of retail point-of-sale network must work out the problems of creation of such infrastructure, which will promote a level and quality of life of population, and also will assist development, sectors of economy, optimization of pattern of consumption of commodities and services related to trade, to the increase of efficiency of public production.

УДК 330.341.1

Здобувач В.В. Іжєвський – Львівська КА

ЕКОНОМІЧНА СУТЬ ІННОВАЦІЙ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Систематизовано та узагальнено наукові погляди на зміст та економічну суть інновацій; проаналізовано поняття "інноваційна діяльність" та "інновація", обґрунтовано діалектичний зв'язок між ними. Встановлено, що розуміння суті інновацій і механізму інноваційної діяльності у сучасних умовах дає змогу підприємствам роздрібно-ї торгівлі та ресторанного господарства більш ефективно здійснювати свою діяльність, підвищувати результативність функціонування підприємства та конкурентоспроможність на ринку.

Ключові слова: інновація, інноваційна діяльність, ефективність виробництва, конкурентоспроможність.

На межі XX-XXI століть людство вступило в інноваційну добу, яка характеризується швидким наростанням змін у всіх сферах суспільного буття. Це час наукомістких технологій, прогресу фундаментальних наук, масштабних науково-технологічних проектів. За таких умов джерелом сучасного розвитку суспільства та діяльності людини стає інноваційна діяльність, а відповідно інновації стають важливим інструментом всіх радикальних змін у розвитку людини і економічної системи загалом.

Інноваційний вектор розвитку вітчизняної економіки визначений у Законах України "Про інноваційну діяльність" та "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні", Постанові Кабінету Міністрів України від 14 травня 2008 р., № 447 "Про затвердження Державної цільової економічної програми "Створення в Україні інноваційної інфраструктури" на 2009-2013 рр."

Інновації зумовлюють безперервні економічні зміни, сприяють динамічному розвитку і підвищенню результативності як економічної системи загалом, так і окремих підприємств. Саме тому неабиякий науковий інтерес становлять теоретичні положення, що стосуються суті понять "інновації", "інноваційна діяльність", "нововведення". Це зумовлено тим, що від розуміння цих понять багато в чому залежить реалізація інноваційної політики на підприємстві, оцінювання рівня розвитку інноваційних досліджень, опанування механізмом управління інноваційними процесами.

Усвідомлення актуальності і значимості інноваційних змін на сучасному етапі розвитку України привертає до цієї проблеми інтерес багатьох науковців: І.Р. Бузька [3], О.І. Дадія [5], А.А. Пересади [12], В.А. Євтушевського [15], О.І. Пампури [11], С.Ф. Покропівного [13], П.С. Харіва [16],